

(ו) ומה תלמוד
מר "חושך שבטו
נא בנו". א"א
פ: >ואת אמרת

חידושי מהר"ל
ע"י שם: פרא אדם
ידו בכל וגו'. כן
נרץ לומר: וקשה
תרבות רעה וכו'
דאלו במלחמת
בו. הוא משום ה"ס
(זכרון ז, א):

באור מהר"פ

אמר כאן בן חמש
עשרה שנה. וכתב
בעל תולדות נח,
נראה דשני המדרשים
חולקים בפלוגתא רבי
האשכנזי רבה ורבנן
במקרא (זכרונות
כא, ח) ויגדל הילד
ויגמול וישם אברהם
משקל גדול ביום
הגמול את יצחק,
וזכרונות רבה שם
(סמ"ק ז' ר"ב האשכנזי
רבה אמר גמול מיצר
הרע, ורבנן אמרי
גמול מלצו, ואם
כן מהן דאמר וכן
עשרים ושבע שנה
זכר כרבי האשכנזי
רבה, דגמול מיצר
הרע היינו בעת שהיה
יצחק בן שלש ועשרה
שנה, וישמעאל ניומול
לשלש עשרה שנה,
וכן ארבע עשרה
שנה היה כשנולד
יצחק, נמלא צבת
שגמול יצחק והיה לו
בן שלש עשרה, היה
אז ישמעאל בן עשרים
ושבע שנה, והמדרש
שכתבן סובר כרבנן,
דגמול מחלצו בשמונה
עשרה כרבי יהודה
בכתובות כ"ב, א, ואם
כן כשהיה ליצחק שנה
ומחלצו היה לישמעאל
חמש עשרה שנה
ומחלצו, והוא דקאמר
חמש עשרה שנה,
היינו שנים שלמות
אלא הלא שנה לא
חשיב: למה רגשו
גוים. כלומר, דבר
קל הוא, ואותו ילד
אחרי אבשלום, ולמדו
אבשלום מאדוניו,
שם אבשלום מפני
שלא רידהו אביו ולא
לתרבות רעה:

ענף יוסף

מתבייש מחברתו
אביו, אלז אם יגרשו
מעל פניו, פן יוסף
חטא על פשע ללכת
לתרבות רעה לגמרי
לשון כל, ועל זה אמר
לו הקדוש ברוך הוא
אל ירע בעיניך על
הנער וגו', והטעם
כי ציחק לנר יקרא
לך זרע, ולשמעאל
אין לך לחם אלא
ליצחק הקרן לך
זרע, לכל ללמוד שום
שמן דופי מאורחותיו
הרעים בצעירותו,
ובכן הטיבה שנה אשר
דברה לגרשו מעל

אל ירע בעיניך וגו' כי ביצחק יקרא לך זרע. אלז זה לא
יקרא זרע שלך והרי הוא כאלו אינו בך: מבאן אתה למד בו.
רבה לומר מדכתיב כל אשר תאמר אלך שנה, משמע אף בדברים
אחרים, מפני שהיה טפל לשנה בצדיות, וכל דבריה דברי נביות:

וטרדו מביתו על כך. שלא היה
השלוה לפי שעה, אלא לגמרי טרדו
שלא ישוב עוד לביתו ויפה תואר:
בלא כסות בו. שלא נתן לה
כסף וזהב רק לחם ומים, ואף זה
אינו מעט אלא כדאי שכולל שאת
על שכמה עם משא הילד, שאינו
אלא לחם יום או יומים: מה היה
סופו בו. כלומר מלכד מה שחטא
בעבודת כוכבים על ידי שלא שחרו
מוסר, חטא עוד כסופו בליסטאות:
שנאמר והוא יהיה פרא אדם
ידו בכל. שישפט ידו בכל לגזול:
חמשה עבירות. וכן חיתא
בתנחומא סדר ז', אלז בצרואית
רבה פרשה ס"ג חיתא שלש עבירות,
ואחת מהן שגגה: באותו היום.
ביום שמת אברהם אבינו: בא על
נערה המאורסה והרג את
הנפש. הני תרתי יליף בצרואית
רבה פרשה ס"ג מקראי: ושכפר
בתחיית המתים. יליף בפרק
קמא דבבא בתרא (טז, ז) מהנה
אנכי הולך למות (צרואית כה, ז):
ושכפר בעיקר. יליף התם מגזירה
[שה] נאמר כאן (סס) למה לי ונאמר
התם (שמות טו, ז) זה אלי ואנוהו:
הבבורה. כהדיא כתיב (צרואית
כה, ז) ויבן עשו את הבכורה:
ושט. תרגום של ויבן: שתאב.
שחמד, וכדליתא בלגדת צרואית
שדקש עשו מן ישמעאל שיהרגו
ליצחק, עיין שם. ובצרואית רבה
פרשה ע"ה חיתא שאמר עשו אף אני
אחריו את יצחק אבי תחלה, ואחר
כך אחריו את יעקב אחי, ואירש
את העולם לבדי, שנאמר יקרבו ימי
וגו': ולחוסוף על נשיו. בצרואית
רבה פרשה ס"ז על נשיו, כאז על
כאז, פירוש רשעה על רשעה:
שלא ייסר לאבשלום בנו ולא
רידהו. יסר היינו תוכחה צפה,
רידהו היינו צבט מוסר, והכי נמי

קאמר בסמוך בצדוניה, שלא רידהו ביסורין ולא גער בו, והרדיו היינו צעוד הכן קטן, ותוכחה בדברים היינו משהגדיל, דלסור להכותו פן יצטט
בו ויפה תואר: וגרם לו דברים קשים הרבה. כגון קללות שמעי בן גרא, ומרד שבע בן זכרי, וענין פלגשו שהיו לרורות אלמות חיות,
ויצאת שמועמו רעה שלא ממנו רשע: למה רגשו גוים. מה תועיל להם, אלמלא דבר קל הוא צענין, ועיין בתנחומא מה שכתבתי:

מתנות בהונה

בנביאות. דפירוש שמת בקולה צקול נביאתה דומיא דוישמע
אברהם לקול שרי שאמרו בצרואית רבה לקול רוח הקדש שבה
דשרה אחת משבע נביאות וכו': מביתו. פירוש שלא שלחו לפי שעה
אלא לגמרי וטרדו שלא ישוב עוד לביתו: בלא כסות. דייקא
מדכתיב (צרואית כא, יד) ויקח לחם וחמת מים משמע שלא נתן

נחמד למראה

[א] ללמוד שהיה שונא לישמעאל על שיצא לתרבות
רעה ושלחו הוא ואמו הגר ריקם וכו'. עיין לעיל בצרואית
רבה בפרשה כ"ג, דדרשה מפסוק זה דבני ביתו של אברהם אבינו ותרין

אשר הנחלים

אף שגרשוהו עם כל זה לא נכנע לבו, רק אדרבא הוסיף חטא על פשע,

לחם וחמת מים. ולא כסות ולא מחיה כדלקמן: כמו ששינונו.
עיין בבבא בתרא ט"ז ז', תנחומא סוף תלז, צרואית רבה פרשה
ס"ג סימן י"א וי"ב, ובפסיקתא פרשת זכור. וגירסת התנחומא כאן,
וכולו מן המקרא, ומגזירה שנה, וכמפורש במקומות אלינתי: ועוד

שתאב. צבת הצרכה מדכתיב
יקרבו ימי אלז אבי, שכן היה
רעיו שיקרבו. ועיין מה שאמר בזה
בצרואית רבה פרשה ס"ז סוף סימן
ח' שזיך כאן, ומה שאמר וביקש
להרוג וכו', כמפורש בסיפא דקרא
ואהרגה את יעקב: ולחוסוף על
נשיו. כמו שאמרו בצרואית רבה
סוף פרשה ס"ז (סימן ג), ומה שאמר
ללמוד ממנו, עיין שם סוף סימן ח:
שלא יסר לאבשלום. כל הענין
בשמואל ז' ט"ז וי"ז: מוזמר
לדוד. ברכות דף ז' (פ"ב):

משלח אשתו ובנו מביתו ריקם בלא כסות ובלא מחיה, אלא
ללמוד פיון שיצא לתרבות רעה לא נפנה עליו, מה היה סופו
בשגרו, ישב בפרשת דרכים והיה מלסטם את הבריות, שנאמר
(שם טז, יב) "והוא יהיה פרא אדם", פיוצא בו (שם כה, כח) "ויאבהב
יצחק את עשו", לפיכך יצא לתרבות רעה על אשר לא רידהו,
כמו ששינונו: יחמש עבירות עבר עשו הרשע באותו היום, בא על
נערה המאורסה, והרג את הנפש, וכפר בתחיית המתים, וכפר
בעיקר, וביזה את הבכורה, ועוד שתאב מיתת אביו וביקש להרוג
את אחיו, שנאמר (שם כו, מא) "יקרבו ימי אבלי וגו'", וגרם
ליצקב לברוח מאבותיו, והלך אף הוא אצל ישמעאל ללמוד ממנו
תרבות רעה ולחוסוף על נשיו, שנאמר (שם כה, ט) "וילך עשו אל
ישמעאל", פיוצא בו דוד שלא יסר לאבשלום בנו ולא רידהו
יצא לתרבות רעה וביקש להרוג את אביו, ושכב עם פלגשו,
וגרם לו לילך יחף והוא בוכה, ונפלו מישראל במה אלפים וכמה
רבבות, וגרם לו דברים קשים הרבה שאין להם סוף, דכתיב (תהלים

א, א) "מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו", מה כתיב אחריו
(שם שם ב) "ה' מה רבו צרי וגו'", וקשה תרבות רעה בתוך ביתו
של אדם ממלחמת גוג ומגוג, דאלו במלחמת גוג ומגוג כתיב (שם
ב, א) "למה רגשו גוים", ולהלן כתיב "ה' מה רבו צרי", וכיוצא
בו עשה דוד באדניה שלא רידהו ביסורין ולא גער בו, ולפיכך
יצא לתרבות רעה, דכתיב (מלכים א, א) "ולא עצבו אביו מימיו",

קאמר בסמוך בצדוניה, שלא רידהו ביסורין ולא גער בו, והרדיו היינו צעוד הכן קטן, ותוכחה בדברים היינו משהגדיל, דלסור להכותו פן יצטט
בו ויפה תואר: וגרם לו דברים קשים הרבה. כגון קללות שמעי בן גרא, ומרד שבע בן זכרי, וענין פלגשו שהיו לרורות אלמות חיות,
ויצאת שמועמו רעה שלא ממנו רשע: למה רגשו גוים. מה תועיל להם, אלמלא דבר קל הוא צענין, ועיין בתנחומא מה שכתבתי:

מתנות בהונה

רק לחם ומים ואף זה אינו אלא מעט על יום או יומים מפני שכולל
לשאת הילד: נפנה. לא היה חושש ופונה אליו: לא נפנה עליו.
בתנחומא יש פה תוספות מעט: חמש עבירות. בפרק קמא דבבא
בתרא יליף כולו חמש מקרא. ועיין מזה בצרואית רבה פרשה ס"ג:
קשה תרבות רעה בו. עיין בפרק קמא דברכות ו, ז):

נחמד למראה

היו. ופירש הרב יפה תואר, מדכתיב ויתן אל הגר שם על שכמו, נראה
שמלכד לחם ומים נתן לה מתנות, יענין שם. ולפי זה נמלא ששתי הגדות
הללו כותרות זו את זו, ולריכות ישוב:

אשר הנחלים

אף שגרשוהו עם כל זה לא נכנע לבו, רק אדרבא הוסיף חטא על פשע,

מסורת המדרש
ג. בבא בתרא דף
ט"ז. צ"ל פרשה ס"ג.
מדרש תהלים מזמור
ט. פסיקתא רבה
פסיקא י"ב סימן ד.
פסיקתא דרב כהנא
פסיקא ג'. תנחומא
סדר תלז סימן ד.
ליקוט תולדות רמז
ק". ליקוט תלז רמז
תתקל"ח.
תהלים רמז תתס"ח:

אם למקרא

וישמע אברהם בבקר
ויקח לחם וחמת מים
ויתן אל-הגר שם
על-שכמו ואת-הילד
וישלחה וילך וחסע
בבקר פאר שבע:
(שם שם יד)

ואברהם בבר מאד
במקנה בפקה ובקנה:
(שם יג)

והוא יהיה פרא אדם
ידו בכל וגו' כל בו
ועל-פני כל-אחיו
ישב:
(שם טז:ב)

ויאבהב יצחק את-עשו
פירציו בפיו וירבה
אחבת את-יעקב:
(שם כה:ב)

וישמע עשו את-יעקב
על-הברכה אשר
ברכו אביו ויאמר
עשו בלבו יקרבו ימי
אבלי וגו' ואהרנה
את-יעקב אחי:
(שם כו:א)

וילך עשו אל-
ישמעאל ויקח את-
מחלת בת-ישמעאל
בן-אברהם אחות
נבית על-פניו לו
לאשה:
(שם כה:ב)

מזמור לדוד בברחו
מפני אבשלום בנו:
ה' מה רבו צרי רבים
קמים עלי:
(תהלים נא:א)

למה רגשו גוים
ולאמים יהרגו-ריק:
(שם כה:א)

ולא-עצבו
מקיו לאמר מרוע
בקה עשית וגו' והוא
טוב-תאר מאד ואותו
ילדה אחרי אבשלום:
(מלכים א: א)

ידי משה

על כל הגירושין, דאם
כן על אודות צט
למה לי, היה לו לומר
חסם, וירע הדבר
וגו', ואנו ידעינן שהיה
על הגירושין, אלא
מדכתיב על אודות
צט, פירוש, שלא ילמד
חס ושלום צט ואתו
לחם ממנו, כמו שלמד
ישמעאל מאחריהם,
וקל להבין:

חידושי הר"ל
אלא מתוך שיצא
אבשלום לתרבות
רעה ולא רדוה
בו. כן הוצא
בתנחומא, וכן לר"ך
לומר: שהוא מרבה.
מסתכל שר"ך לומר
שהוא מרבה אותן,
כמה דלת אמר
(שם ג, ו) ו'ה'
תקן דכחו חת"ל, כמו
שנאמר בזכרות, ה':

חידושי הרש"ש
והלא אבשלום בן
מעיכה בן. עיין צד
בתרא קט, ב, צד
מכאן שחילוק הקללה
במקולל: אלא
מתוך שלא רדוה
אביו לאבשלום
יצא לתרבות
רעה ובתיב בו.
כן לר"ך לומר, וכן
הוצא בתנחומא:
הוא מרבה אותם
ביסורין. כן לר"ך
לומר:

באור מהר"פ
ואמר יסר בנך
וגו'. לא גרסינן ה'י'
מקרא בתנחומא:

ידי משה

ואומר יסר בנך.
נראה דמסיפא דקרא
נפקי, דכתיב בסיפא
דקרא, ואל המיתו
אל תשא נפשך, רעה
לומר שאל תחשוב
עליו אם תיסקרנו
יחשוב הוא עליו
להמית, כי אדרבה
יאהב אותך: לפי
ששחרו מוסר לך
אוהבו. פירוש דנקט
קרא רבותא, לפי
שלאחר חז"ל (בכזכות
קה, ב), ההוא לרוב
מרבין דרחים ליה
בני תמא, משום דלא
מוכיח אותם במילי
דמילא, ליה אמר
אפילו הכותה אותו
יאהב אותך. ואין לומר
שקאי על אביו, פירוש,
שחשב אביו לבנו, זה
נשמע מרישא דקרא,
דמכלל לאו נשמע

ענף יוסף

ואוהבו שחרו
מוסר לפי ששחרו
מוסר לך אוהבו.
כלומר מי שחשב את
בנו, לא די שמיסר
אותו על אביו, לא
אלא שחרו מוסר,
שדורש עליו פן משה
נדנד קל, ומיסר
אותו על זה, בכדי
שלא יפשה עוד אף
הדבר הקטן ושאל
יהיה בו נדנד רע כלל.

ואף הוא יצא לתרבות רעה. וזה שאמר הכתוב ואותו ילדה אחרי גידוליו של אבשלום, ולפי שדרך האם שתגדל בנים בגטנועים, תלה התרבות רעה בזה, אף על פי שהאם תלוי בדוד, שלא עלצו מימיו (ויפה תואר): שלש מתנות טובות. חיקרו טובות, משום דבכל השלש כתיב טוב, בתורה כתיב (משלי ד, ז) כי לקח טוב נתתי לכם, בדרך ישראל כתיב (דברים ח, י) על הארץ הטובה אשר נתן לך, בעולם הבא כתיב (דברים ל, טו) ראה נתתי לפניך (היום) את החיים ואת הטוב וגו' (רש"י): אלא על ידי יסורין. כי היסורים הן זכור הנפש, ועיין מה שכתבתי בתנחומא: דכתיב כי נר מצוה בו. המלוא והטובה, הם כנר ואור גדול להאיר לפניו הדרך הנכון בעולם הבא, שם הנפש מאירה מכבוד ה', אף הדרך והאמנתי לזה הוא תוכחת מוסר, שכל ידי זה יזכה לחי' עולם הבא: יסר בנך כי יש תקוה ואל המיתו. פירוש אל קול המיתו: אל תשא נפשך. שלא תשטע ממנו קול הומיה, כלומר שלא ידבר נגד רעך וכדורך: ואוהבו שחרו מוסר. ואוהבו הן לאביו כששחרו מוסר:

(שם) "וְאֹתוֹ יִלְדָּה אַחֲרֵי אֲבִשְׁלוֹם",
וְהָלֹא אֲבִשְׁלוֹם בֶּן מַעֲכָה וְאֲדֹנֵיהָ
בֶּן חֲגִית, מִהוּ "וְאֹתוֹ יִלְדָּה אַחֲרֵי
אֲבִשְׁלוֹם", אֲלֵא מִתּוֹךְ שִׁינָא לְתַרְבוֹת
רָעָה וְלֹא רִידָהוּ אָבִיו, וּכְתִיב בְּאֲדֹנֵיהוּ
"וְלֹא עֲצָבוּ אָבִיו מִיָּמָיו", *אֵף הוּא יִצָּא
לְתַרְבוֹת רָעָה, לְפִיכָךְ כְּתִיב "וְאֹתוֹ
יִלְדָּה אַחֲרֵי אֲבִשְׁלוֹם". (משלי יג, כד)
"וְאֵהְבוּ שְׁחָרוּ מוֹסֵר", יִהְיֶה הַקְדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא עַל שֶׁאֵהָב אֶת יִשְׂרָאֵל,
דְּכְתִיב (מלאכי א, ב) "אֶהְבֹּתִי אֶתְכֶם אָמֵר
ה' ", שְׁהוּא מְרַדֵּה אוֹתָן בִּיְסוּרִין, אֲתָה
מוֹצֵא הַשֵּׁלֶשׁ מִתְּנוֹת טוֹבוֹת נִתֵּן הַקְדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, וְכֵלָם לֹא נִתְּנָם
לָהֶם אֲלֵא עַל יְדֵי יְסוּרִין: הַתּוֹרָה, וְאָרֶץ
יִשְׂרָאֵל, וְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא, הַתּוֹרָה דְּכְתִיב

(תהלים צד, יב) "אֲשֶׁרִי הִגְבֵּר אֲשֶׁר תִּסְרְנוּ יְהוָה וּמִתּוֹרַתְךָ תִּלְמְדֶנּוּ", אָרֶץ
יִשְׂרָאֵל דְּכְתִיב (דברים ח, ה) "וַיְדַעַתְּ עִם לִבְכָּךְ וְגו'", מִה כְּתִיב אַחֲרָיו
(שם שם ו) "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מְבִיאָךְ וְגו'", הַעוֹלָם הַבָּא דְּכְתִיב (משלי ו, כג)
"כִּי נִרְמָצָה וְתוֹרָה אֹרֵךְ וְגו'", וְכֵל הַמִּיּוֹסֵר אֶת בְּנוֹ מוֹסִיף הַבֶּן
אֶהְבָּה עַל אָבִיו וְהוּא מְכַבְּדוֹ, שְׁנֵאֲמֵר (שם כט, יז) "יִסֵּר בִּנְךָ וַיִּנְיֶיךָ
וְגו'", וְאֹמֵר (שם יט, יח) "יִסֵּר בִּנְךָ כִּי יֵשׁ תִּקְוָה", וּמוֹסִיף עָלָיו אֶהְבָּה,
שְׁנֵאֲמֵר (שם יג, כד) "וְאֵהְבוּ שְׁחָרוּ מוֹסֵר", לְפִי שֶׁשְׁחָרוּ מוֹסֵר לְכָךְ
אוֹהָבוֹ, אֲתָה מוֹצֵא שֶׁאֲבִרְהֵם יִסֵּר אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וְלִמְדוֹ תוֹרָה
וְהִדְרִיכוֹ בְּדִרְכָּיו, דְּכְתִיב בְּאֲבִרְהֵם (בראשית כו, ה) "עֲקֹב אֲשֶׁר שָׁמַע
אֲבִרְהֵם בְּקָלִי", וְכְתִיב (שם כה, יט) "וְאֵלֶּה תוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אֲבִרְהֵם",

דקרא אברהם הוליד את יצחק, וכן הוא בתנחומא. וכמו שכתב רש"י בחומש שהרי ראייה יש שהולידו, שהיה דומה לו בחכמה ובמעשים טובים:

מתנות כהונה

אהבתי אתכם וגו'. גרסינן: שלשה מתנות וכו'. צפרק קמא דזכרות (ה, א):

נחמד למראה

ידי שהקדוש ברוך הוא אוהב את ישראל שחרו מוסר לפיכך מהם
מעט מעט, כדי שיהיו נקיים מעון ויזכו לחיי העולם הבא וד"ק:
ומוסיף עליו אהבה שנאמר ואהבה שחרו מוסר. נראה לי
דדייק דקרא דהוא ליה למימר ושחרו מוסר אוהבו, שכן הוא הסדר
בדיקא דקרא דכחושן שצטו אז ילך לתרבות רעה וישנא אותו אביו,
כי אם משחרו מוסר ילך בדרך טובים ויאהב אותו אביו, ומדכתיב
ואוהבו קודם שחרו מוסר, דריש דקאי אבן. ועיין מה שפירש הרב ידי
משה ז"ל:

אשר הנחלים

האנושי להשיגה ולהבינה, וכן ארץ ישראל משכן השכינה, וחיי עולם
הבא ששם עין לא ראתה, כי אין בכח להשיג על ידי עמל שכלו, וזולת כי
היא מתנת חנם מה' לאדם על ידי מעשי הטובים, ומפני שהם גדולים
מאד במעלתם, על כן אי אפשר להשיגם בלא יסורים להצריך הנפש
ולזככה מאד: כי נר מצוה גוי. ביאורו כי המצוה והתורה הם כנר ואור
גדול להאיר לפניו הדרך הנכון בעולם הבא, ששם הנפש מאירה מכבוד
ה', אך הדרך והמצוה לזה הוא תוכחת מוסר, שעל ידי זה יזכה לתורה
ומצוה, שעל ידי זה יזכה לחיי עולם הבא: לפי ששחרו. דרש להיפך
גם כן מנשוא לנושא, ואוהבו לבסוף ממה ששחרו בתחלה מוסר, שעל
ידי זה נעשה זך וטוב על כן אוהבו לבסוף: יסר את יצחק בו. חשב
השלשה עמודים, שיסירו במדותיו, ולמדו בידיעה והשגה, והדריכו
בדרכי עמודים, שיסירו במדותיו, ולמדו בידיעה והשגה, והדריכו

מסורת המדרש
ד. מדרש משלי פרשה
ה'. זכרות דף ה'
מכילתא סדר יתרו
פרשה י'. ספרי
ואתחנן פסוקא ל"ב
מדרש תהלים מזמור
ל"ד. תנחומא כהן סוף
סימן א'. ילקוט תהלים
רמז תת"ל. ילקוט סדר
יתרו רמז ש"ג. ילקוט
ואתחנן רמז תת"ל:

אם למקרא

חושף שכתב שונא בנן
ואתחנן שחרו מוסר:
(משלי יג, כד)
אֶהְבֹּתִי אֶתְכֶם אָמֵר
ה' וְאֶמְרָתְכֶם בְּפִי
אֶהְבֹּתֶנּוּ הַלְלוּ אֶת
עֲשֵׂי לְעֵקֶב נֶאֱמַר ה'
וְאֶהָב אֶת־עֲשֵׂיכֶם:
(מלאכי א, ב)

אֲשֶׁרִי הִגְבֵּר אֲשֶׁר
תִּסְרְנוּ יְהוָה וּמִתּוֹרַתְךָ
תִּלְמְדֶנּוּ:
תהלים צד, יב

וַיְדַעַתְּ עִם לִבְכָּךְ כִּי
פֶאֱשָׁר יִסֵּר אֶשׁ אֶת־
בְּנוֹ ה' אֱלֹהֶיךָ מְסַרְךָ:
(דברים ח, ה)

כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מְבִיאָךְ
אֶל־אֶרֶץ מְבֹרָכָה
אֶרֶץ זָבָח וְתוֹרַת יִצְחָק
בְּבִקְעָה וְגִבְרָה:
(שם שם ו)

כִּי נִרְמָצָה וְתוֹרָה
אוֹרֵךְ וְגו' חיים
תוכחות מוסר:
(משלי ו, כג)

יִסֵּר בִּנְךָ וַיִּנְיֶיךָ וְיִתֵּן
מַעֲשֵׂיךָ לְנַפְשְׁךָ:
(שם כט, יז)

יִסֵּר בִּנְךָ כִּי יֵשׁ תִּקְוָה
וְאֵהְבוּ מוֹסֵר אֶת־יִצְחָק
נֶאֱמֵר:
(שם כה, יט)

עֲקֹב אֲשֶׁר־שָׁמַע
אֲבִרְהֵם בְּקָלִי וְיִסֵּר
מִשְׁמַרְתִּי מִזֹּתִי חֲקוֹתֵי
תּוֹלְדוֹת יִצְחָק:
(בראשית כו, ה)

וְאֵלֶּה תוֹלְדֹת יִצְחָק
בְּנֵי אֲבִרְהֵם אֲבִרְהֵם
הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק:
(שם שם ו)

שינוי נוסחאות

שהוא מרדה אותן
ביסורין. כן הוא
הנוסח הישן והנכון,
אבל בד' קראקא
השני שס"ט התחילו
לכתוב "שהוא מרבה
אותן..." וכן העתיקו
בהרבה דפוסים
אח"כ (כולל ד'
וילנא), וכן היה לפני
רד"א, אבל ט"ס הוא,
ובראשית כתבונתו
נכון בנוסח הישן:

אין, אלא על כרחיך הפירוש, שבטו יאהב לאביו, וקל להבין: ואף יעקב
מאד דנקט גבי יעקב לשון אף, יא לומר, לפי שהיה ליעקב מורה
ודול ליעקב שהיה עשרה צנים, ואפילו היה נאמנו, אף נמי יא לומר, לפי
שכחן אלא סיוס המאמרו, ורובו לתרץ יסודו דקרא, שאמר את יעקב ללא
זכרו, ורובו לנגוד מכלו שאמר יא לומר, מאד אהבתי ויחבבתי, ואף יא

—•—

שינוי נוסחאות
(ה) וכל הענין ההוא
בהכתוב שם. תיבות
”ההוא הכתוב שם”
אינן בשום ספר
תורן חזק מר’ וארשא,
וחזק מהגהת פ”ה,
שהובאה בעצ”:
(ו) אמר רבי יהושע
וסבכנין. ברוב
הספרים כתוב ”הדא”
הוא שאמר רבי
”יהושע” אבל גם א”א
וגם רש”ש הגיהו
שצ”ל רק ”אימר רבי
”יהושע”, ואף במק
משמע שנתנו יתר
לגריסה זו, וכן כתבו